

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ Й НАУКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 13

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Факультет технологій та дизайну, кафедра технологічної освіти
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
Львівський медичний університет
Міжнародна благодійна організація «Лідер Якості»
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України
Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży (Польща)

Ukrainian State Pedagogical Mykhaylo Drahomanov University
Faculty of technology and design, Department of technological education
Subdivision “Lviv Educational and Scientific Center for Professional Education”
Danylo Halytsky Lviv National Medical University
SS of NULES of Ukraine “Berezhany Agrotechnical Institute”
Lviv Medical University
International charity organization “Leader of the Quality”
State scientific institution “Institute of Modernization of the Content of Education”
of the Ministry of Education and Culture of Ukraine
Lomza International Academy of Applied Sciences

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ Й НАУКИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 13

**MODERN TRENDS IN DEVELOPMENT OF EDUCATION
AND SCIENCE: PROBLEMS AND PERSPECTIVES**

COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS

Issue 13

Київ – Львів – Бережани – Ломжа

2023

Kyiv– Lviv – Berezhany – Łomża

2023

УДК: 37. 01 : 001

ISSN 2663-9718

Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи: зб. наук. праць / [гол.ред. Ю.І. Колісник-Гуменюк].
Київ – Львів – Бережани – Ломжа, 2023. Вип. 13. 283 с.

Головний редактор:

Колісник-Гуменюк Ю.І., доктор педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Редакційна колегія:

Кільдеров Д.Е., доктор педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)

Харламенко В.Б., кандидат педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)

Литвин А.В., доктор педагогічних наук, професор (м. Львів, Україна)

Руденко Л.А., доктор педагогічних наук, професор (м. Львів, Україна)

Жибак М.М., доктор економічних наук, професор (м. Бережани, Україна)

Олійник П.В., доктор фармацевтичних наук, професор (м. Львів, Україна)

Голіяд І.С., кандидат педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)

Шарлович З., кандидат педагогічних наук (м. Ломжа, Польща)

Копельчак М.П., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Чаплик В.В., кандидат медичних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Гуменюк О.М., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Гуменюк В.В., доктор педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Гурська І.С., кандидат економічних наук, доцент (м. Бережани, Україна)

Технічна верстка:

Гуменюк В.В., доктор педагогічних наук (м. Львів, Україна)

Переклад англійською мовою:

Гуменюк В.В., Дубовик О.В. (м. Львів, Україна)

У збірнику наукових праць відомі дослідники, педагоги-практики середніх загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів, працівники закладів вищої освіти I-II і III-IV рівнів акредитації висвітлюють теоретичні й прикладні аспекти впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методів навчання у підготовці кваліфікованих робітників, молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів і магістрів.

Статті збірника подано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Видання розраховане на науковців і педагогів-практиків загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, працівників інститутів післядипломної педагогічної освіти.

© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023

© ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти», 2023

© Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2023

© ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут», 2023

© Львівський медичний університет, 2023

© Міжнародна благодійна організація «Лідер Якості», 2023

© Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України, 2023

© Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, 2023

© Автори статей, 2023

ЗМІСТ *** CONTENTS

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ PEDAGOGIC SCIENCES		
<i>Аніщенко Вікторія Anishchenko Viktoriia</i>	До питання щодо універсалізації компетентнісної моделі викладача сучасного закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання On the question regarding the universalization of the teacher competence model of a modern higher education institution with specific conditions of learning	8
<i>Колісник-Гуменюк Юлія Kolishnyk-Humeniuk Yuliia</i>	Використання сучасних підходів до навчання та викладання в технологічних спеціальностях Use of modern approaches to teaching and studying in technological specialties	13
<i>Руденко Лариса Панас Олена Rudenko Larysa Panas Olena</i>	Комунікативна складова професійної компетентності фахівців цивільного захисту Communicative component of professional competence of civil defense specialists	18
<i>Соловійов Валерій Литвин Андрій Solovyov Valery Lytyun Andrii</i>	Випереджувальний підхід у професійній підготовці педагогічних працівників Preventive approach in the professional training of educational personnel	23
<i>Вдович Світлана Vdovych Svitlana</i>	Формування комунікативної компетентності майбутніх психологів у закладі вищої освіти Formation of communicative competence of future psychologists in university	30
<i>Голіяд Ірина Шопулко Марія Тропіна Марія Holiad Iryna Shopulko Mariia Tropina Mariia</i>	Інтеграція інжинірингу в освітню галузь «Технології» Integration of engineering in the educational field “Technologies”	35
<i>Гуменюк Василь Литвинчук Володимир Чорняк Назарій Humeniuk Vasyl Lytyunchuk Volodymyr Chorniak Nazarii</i>	Переваги застосування інтерактивного навчання у ЗВО Advantages of using interactive learning in institutions of higher education	40
<i>Гуменюк Ольга Єфремова Оксана Humeniuk Olha Yefremova Oksana</i>	Медична етика як невід’ємна складова професійної готовності медиків Medical ethics as an integral component of the professional readiness of doctors	48
<i>Колісник-Гуменюк Юлія Kolishnyk-Humeniuk Yuliia</i>	Профорієнтаційна робота під час воєнних або кризових ситуацій Professional orientation work during war or crisis situations	52

Останчук Олена <i>Ostarchuk Olena</i>	Перспективні лінії розвитку педагогічної науки і освіти Promising lines of development of pedagogical science and education	56
Сліпчишин Лідія <i>Slipchyshyn Lidiia</i>	Освітній аспект культурної професійної спадщини закладу Educational aspect of the institution's cultural professional heritage	62
Бондарчук Вікторія <i>Bodnarchuk Victoriia</i>	Неформальна освіта як засіб формування професійних та соціально важливих якостей особистості Non-formal education as a mean of forming personality's professional and socially important qualities	69
Харламенко Валентина Лопасєв Дмитро <i>Kharlamenko Valentyna</i> <i>Lopayev Dmytro</i>	Розробка нових технологій для навчання дітей з особливими потребами Development of new technologies for teaching children with special needs	74
Якимович Ольга Гузинець Олеся <i>Yakymovych Olha</i> <i>Huzynets Olesya</i>	Соціокультурні чинники впливу на духовне виховання студентської молоді Socio-cultural factors of influence on the spiritual education of student youth	79
Дубовик Оксана <i>Dubovyk Oksana</i>	Розвиток професійно-технічної освіти у США Development of vocational and technical education in the USA	83
Кубська Лариса <i>Kubska Larysa</i>	Розвиток лідерських якостей учнів старшої школи засобами предмета «Технології» Development of leadership qualities for high school students by means of subject "Technology"	89
Дубницька Олександра <i>Dubnytska Oleksandra</i>	Особливості підготовки учнів за профілем «Українська народна вишивка» Features of student training by profile "Ukrainian folk embroidery"	93
Мавдрик Ірина <i>Mavdryk Iryna</i>	Впровадження індивідуалізованої освіти та досягнення позитивних результатів у навчанні дітей з особливими потребами Implementation of individualized education and achieving positive results in the education of children with special needs	98
Стемніцька Ірина <i>Stempitska Iryna</i>	До проблеми вивчення математичних дисциплін у фаховому коледжі To the problem of studying mathematical disciplines at a professional college	108

Самойленко Сергій Рій Володимир <i>Samoilenko Serhiy</i> <i>Riy Volodymyr</i>	Перспективи впровадження новітніх методик навчання у навчальну дисципліну «Водіння бойових машин» Prospects for the implementation of the newest methods of education in the course “Driving combat vehicles”	112
Навитка Христина <i>Navytka Khrystyna</i>	Про деякі методи формування міжсуб’єктної взаємодії у майбутніх соціальних працівників On some methods of forming interpersonal interaction in future social workers	117
Брегей Юлія <i>Brehey Yuliia</i>	Організація самостійної роботи студентів коледжу у процесі вивчення української мови і літератури Organization of college students’ independent work in the process of learning Ukrainian language and literature	122
Вознюк Ірина <i>Vozniuk Iryna</i>	Формування національно-патріотичного виховання учнів на уроках Історії Formation of the national-patriotic education of students on the lessons of History	127
Скальська Світлана <i>Skalska Svitlana</i>	Педагогічна майстерність і фактори, що впливають на її формування Pedagogical mastery and factors affecting its formation	133
Баран Ігор <i>Baran Ihor</i>	Ліногравюра у педагогічній практиці Linocut in pedagogical practice	138
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ PSYCHOLOGIC SCIENCES		
Матійків Ірина Якимович Тетяна <i>Matykiv Iryna</i> <i>Yakymovych Tetyana</i>	Мотиваційний тренінг: структура та зміст Motivation training: structure and content	152
Чаплик Віктор Олійник Петро <i>Chaplyk Viktor</i> <i>Oliinyk Petro</i>	Особливості поведінки населення при надзвичайних ситуаціях Features of population behavior in emergency situations	159
Каравець Ілона <i>Karavets Ilona</i>	Вплив військових дій на психічне здоров’я різних категорій людей The impact of military actions on the mental health of different categories of people	165
Калитовська Софія <i>Kalytovska Sofiya</i>	Психологічна допомога внутрішньо переміщеним дітям Psychological care for internally displaced children	171
Радчук Марта <i>Radchuk Marta</i>	Результати дослідження емоційного вигорання фахівців ІТ-сфери Results of research on emotional burnout among IT-professionals	177

<i>Хмарна Лілія</i> <i>Пилипенко Лілія</i> <i>Khmarna Liliia</i> <i>Pylipenko Liliia</i>	Психологічне благополуччя майбутніх рятувальників в умовах воєнного стану Psychological well-being of future rescuers in the martial law conditions	181
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ PHILOLOGICAL SCIENCES		
<i>Радчук Марта</i> <i>Radchuk Marta</i>	Особливості незвичних любовних трикутників (за З. Фройдом) у художній літературі Characteristics of unusual love triangles (according to Z. Freud) in literature	186
ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ PHILOSOPHY SCIENCES		
<i>Луговий Богдан</i> <i>Luhovyi Bohdan</i>	Філософське осмислення людської діяльності Philosophical understanding of human activity	194
<i>Кудрик Ліліана</i> <i>Kudryk Liliana</i>	Григорій Сковорода – будитель свідомості, духовний коуч Hryhoriy Skovoroda – consciousness raiser, spiritual coach	198
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ ECONOMIC SCIENCES		
<i>Габор Володимир</i> <i>Habor Volodymyr</i>	Сутність та структура господарського механізму агропромислового комплексу The essence and structure of the economic mechanism of the agricultural complex	206
<i>Герасимів Зоряна</i> <i>Gerasymiv Zoryana</i>	Туризм в Україні: реалії сьогодення Tourism in Ukraine: today's realities	211
<i>Герчанівська Світлана</i> <i>Herchanivska Svitlana</i>	Мотиви зайнятості та праці у сільськогосподарських підприємствах Motives for employment and work in agricultural enterprises	216
<i>Гурська Ірина</i> <i>Федуняк Ігор</i> <i>Hurska Iryna</i> <i>Feduniak Ihor</i>	Управління розвитком сільських територій в Україні Management of the development of rural areas in Ukraine	220
<i>Літвінов Віталій</i> <i>Litvinov Vitalii</i>	Ефективність матеріального стимулювання трудового потенціалу в сільськогосподарських підприємствах Efficiency of material stimulation of labor potential in agricultural enterprises	225
<i>Федуняк Ігор</i> <i>Гурська Ірина</i> <i>Feduniak Ihor</i> <i>Hurska Iryna</i>	Інноваційний менеджмент як необхідна вимога сучасності Innovation management as a necessary requirement of the modern time	231

<i>Стемковська Ірина</i> <i>Stemkovska Iryna</i>	Підходи до визначення поняття «СТАРТАП» в науковому просторі Approaches to defining the concept of «STARTUP» in the scientific space	235
<i>Христенко Галина</i> <i>Khrystenko Halyna</i>	Стратегічні засади розвитку ринку органічної продукції в Україні Strategic principles of organic product market development in Ukraine	243
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES		
<i>Штаюра Ольга</i> <i>Shtayura Olha</i>	Компетентнісний підхід у викладанні фізики – важлива складова підготовки фахового молодшого бакалавра Competence-based approach in teaching Physics – an important component of training a professional junior bachelor	247
МЕДИЦИНА І ФАРМАЦІЯ MEDICINE AND PHARMACY		
<i>Олійник Петро</i> <i>Чаплик Віктор</i> <i>Гуменюк Василь</i> <i>Олійник Сергій</i> <i>Oliinyk Petro</i> <i>Chaplyk Viktor</i> <i>Humeniuk Vasyl</i> <i>Oliinyk Serhiy</i>	Проблеми лікування хронічних захворювань сільського населення Problems of treatment of chronic diseases of the rural population	256
<i>Шикета Любов</i> <i>Shyketa Liubov</i>	Сучасні тенденції викладання базової дисципліни «Мікробіологія, вірусологія та імунологія» у підготовці майбутніх лікарів Modern directions of teaching the course “Microbiology, virology and immunology” in the training of future doctors	262
МИСТЕЦТВО THE ART		
<i>Кармазін Антон</i> <i>Karmazin Anton</i>	Лебедин – Мар’янівка – Біла: шляхами видатних Lebedyn – Marianivka – Bila: by the ways of the great	268
<i>Гуменюк Софія</i> <i>Humeniuk Sofiya</i>	Різноманітність жанрів та стилів у світі анімації The diversity of genres and styles in the world of animation	274
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ PHYSICAL CULTURE AND PROFESSIONAL SPORTS		
<i>Головченко Ольга</i> <i>Holovchenko Olha</i>	Фізична культура та фізичне виховання студентів вищих навчальних закладів Physical culture and physical education of students of higher educational institutions	280

УДК 159.9:378

Вдович Світлана,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів, Україна

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність формування комунікативної компетентності майбутніх психологів у закладі вищої освіти. Автор наголошує, що формування комунікативної компетентності є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх психологів у закладі вищої освіти. Важливими компонентами комунікативної компетентності практичного психолога виступають когнітивний, емоційний і поведінковий, а також сформовані культура професійного спілкування та комунікативна толерантність.

Ключові слова: комунікативна компетентність, комунікативна толерантність, культура професійного спілкування, професійна підготовка, психолог, заклад вищої освіти.

Vdovych Svitlana
candidate of pedagogical sciences, senior researcher,
Lviv State University of Life Safety,
Lviv, Ukraine

FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE PSYCHOLOGISTS IN UNIVERSITY

Abstract. The article substantiates the need for the formation of communicative competence of future psychologists in university. The author emphasizes that the formation of communicative competence is an integral component of the professional training of future psychologists in university. Important components of the communicative competence of a practical psychologist are cognitive, emotional and behavioral, as well as the formed culture of professional communication and communicative tolerance.

Key words: communicative competence, communicative tolerance, culture of professional communication, professional training, psychologist, institution of higher education.

Спілкування є невід'ємною складовою професійної діяльності психолога. Без нього неможливо з'ясувати проблему, з якою звертається клієнт, налагодити довірливі взаємини й отримати зворотній зв'язок, пояснити сутність психологічних явищ, переконати чи певним чином вплинути на клієнта, здійснити психодіагностику, психотерапію, психокорекцію та психопрофілактику. Тому формування комунікативної компетентності та розвиток комунікативних навичок є важливими елементами професійної підготовки майбутнього психолога у закладі вищої освіти.

Проблеми професійної підготовки майбутніх психологів у ЗВО вивчали М. Бригадир, О. Затворнюк, Т. Ковалькова, М. Марцинюк, О. Матвієнко,

І. Періг, В. Синишина, Р. Сірко, Н. Чепелева, Т. Яновська та ін.). Сучасні українські науковці досліджують різні аспекти комунікативної підготовки майбутніх психологів: формування навичок професійного спілкування та розвитку комунікативних здібностей (С. Вдович, Г. Калмиков, Т. Розова, О. Хохліна, А. Чечко), формування комунікативної толерантності (Г. Балл, Е. Панасенко, О. Романовський), розвитку комунікативної компетентності (С. Березка, Н. Завіниченко, А. Мудрик, О. Низовець, Л. Омельченко, Н. Фалько, А. Федоренко, Т. Ханецька, С. Шевченко), комунікативної культури (М. Барчій, Л. Мороз, Л. Руденко, Т. Ханецька, Т. Ямчук), риторичної компетентності (Т. Конівіцька), комунікативної медіакомпетентності (В. Андрієвська, Т. Пономаренко), міжособистісної атракції (Г. Хомич, Ю. Шамардак), емпатії (А. Петрів, Т. Федотюк, А. Фурман), діалогічного спілкування (О. Пахомова), подолання комунікативних бар'єрів у спілкуванні (В. Безлюдна, Л. Осьмак, Р. Павелків) та ін.

Мета даної статті – обґрунтувати необхідність формування комунікативної компетентності майбутніх психологів у закладі вищої освіти.

У своїй професійній діяльності психологу доводиться спілкуватися із найрізноманітнішими категоріями людей: дітьми, підлітками, дорослими, людьми похилого віку, психологічно травмованими, тривожними й акцентуйованими особистостями, представниками різних соціальних верств населення, професій, ціннісних орієнтацій, які, до того ж, можуть перебувати в різних емоційних станах. Як зазначає В. Синишина, «психологу необхідно формувати в собі готовність розуміти різних людей, орієнтуватися в різних способах їхньої життєдіяльності, зокрема і вміння орієнтуватися в різних видах професійної діяльності» [8, с. 67].

М. Бригадир наголошує, що підготовка психологів має здійснюватися одночасно за трьома напрямками:

- теоретичним, що дозволяє засвоїти нормативні дисципліни освітньої програми та сформувати необхідні для психолога компетенції, а отже, опанувати систему знань та засвоїти схеми їх реалізації у майбутній практичній роботі;
- науковим, який передбачає формування навичок наукового дослідження різноманітних проблем в психології, глибокий аналіз, систематизацію здобутого та розробку власних теорій, моделей, схем, що розкривають шляхи пізнання психічних процесів, станів, властивостей, функцій;
- практичний, що націлений на формування професійних навичок роботи з різними категоріями клієнтів, апробування здобутих теоретичних знань та набуття власного професійного досвіду [1].

Комунікативні вміння є одними з головних для психолога. До них М. Марценюк відносить: «вміння спілкуватися та взаємодіяти з іншими людьми; встановлювати та підтримувати контакти з оточуючими, сприймати та розуміти особливості особистості інших; вміння співпереживати, аналізувати власну поведінку, керувати власним емоційним станом і процесом спілкування; вміння аргументувати та переконувати» [4, с. 368]. До зазначених умінь, на нашу думку, слід додати вміння розуміти і сприймати емоційні стани, настрої, почуття і переживання інших людей, безконфліктно спілкуватися [2; 3], розв'язувати конфліктні ситуації, обирати відповідний до ситуації стиль комунікативної поведінки, змінювати власну стратегію поведінки у процесі спілкування, прогнозувати поведінку інших людей тощо.

Більшість сучасних науковців усі ці вміння об'єднують у понятті «комунікативна компетентність». Так, О. Низовець розглядає у своєму дисертаційному дослідженні комунікативну компетентність як «інтегральне, відносно стабільне, цілісне утворення, що проявляється в індивідуально-психологічних особливостях поведінки і спілкування та включає сукупність знань, досвіду, якостей, здібностей особистості, які дозволяють ефективно виконувати комунікативні функції» [6, с. 20] та виділяє когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти комунікативної компетентності психолога. Дослідниця зазначає, що розвиток комунікативної компетентності психолога зумовлюється такими його особистісними властивостями, як: «високий самоконтроль та саморегуляція у спілкуванні, прагнення до постійного самопізнання та професійного вдосконалення, гуманістична спрямованість особистості, розвинута рефлексія та емпатія, емоційна чутливість, толерантність, відкритість, доброзичливість, товариськість, відсутність конфліктності, низький рівень агресивності та тривожності, експресивно-мовні, соціально-перцептивні фактори, вміння і навички організації взаємодії людей» [6, с. 21]. Окрім особистісних властивостей, велике значення також мають професійні знання психолога, рівень розвитку його комунікативних умінь і навичок, які є складовими його комунікативної компетентності.

Т. Ханецька та А. Федоренко наголошують на необхідності формування культури мовленнєвого спілкування психолога, розглядаючи його як «комплексне системне утворення особистості фахівця, що є елементом поведінкового компоненту його культури спілкування. Компонентами структури культури мовленнєвого спілкування психолога виступають: професійні комунікативні знання про засоби мовленнєвого спілкування; вміння формулювати професійні висловлювання за допомогою мовленнєвих засобів, що відповідають цілям професійної діяльності; комунікативно-мовленнєві навички

спілкування, володіння якими забезпечує вміння формулювати професійні висловлювання» [10, с. 100.]. Основними критеріями професійного висловлювання психолога, на думку Т. Ханецької, є «правильність висловлювання (відповідність літературним нормам, багатий лексичний запас, граматичні вміння); доцільність висловлювання (відповідність меті та завданням професійної діяльності); зрозумілість (адекватність змісту повідомлення психолога можливостям сприймання клієнта)» [9, с. 54].

А. Мудрик, досліджуючи психологічні особливості комунікативної компетентності майбутніх психологів, виділяє такі компетенції комунікативної компетентності майбутнього психолога: «потреба у спілкуванні, широта, ініціатива, виразність, легкість і стійкість спілкування, уміння здійснювати та приймати знаки уваги, здійснювати підтримку, співпереживати, адекватно реагувати на справедливу та несправедливу критику, провокуючу поведінку стосовно себе, бути спроможним прийняти підтримку зі сторони інших, здатність звертатися до співрозмовника з проханням, однак вміти відповісти відмовою на чуже прохання, сказати «ні» у несприятливій ситуації, мати навички ефективної взаємодії з іншими людьми» [5].

Специфіка професійного спілкування психологів полягає в його цілеспрямованому керуванні, наявності чіткої мети, науковій обґрунтованості та професіоналізмі спілкування. Психологу-професіоналу недостатньо оволодіти професійними знаннями, вміннями та навичками, він також має сформувати позитивну гуманістичну установку на спілкування з клієнтом, який як людина є найвищою цінністю.

Т. Ямчук та М. Барчій виокремлюють такі структурні компоненти культури професійного спілкування психолога: професійні комунікативні знання, вміння формулювати професійні висловлювання та комунікативно-мовленнєві навички; а також професійно важливі особистісні детермінанти культури мовленнєвого спілкування психолога, які зумовлюють її розвиток: самоактуалізація як спрямованість на професійне самовдосконалення, емпатійність як спрямованість на допомогу клієнту та діалогічна спрямованість професійного спілкування, що реалізується у вмінні психолога встановлювати міжособистісні контакти з клієнтом [11].

Ще один важливий компонент комунікативної компетентності психолога – сформована комунікативна толерантність, яка є обов'язковою умовою спілкування практичного психолога з клієнтом, адже без прийняття клієнта з усіма його психологічними особливостями, без поваги до його особистості, без створення належних умов для його самовираження неможливо надати якісну психологічну допомогу.

Е. Панасенко розглядає комунікативну толерантність практичного психолога як «складне утворення, що розуміється як комплекс знань, умінь та навичок, особистісних якостей фахівця, котрі забезпечують успішну взаємодію психолога та клієнта», а також як «професійно значущу якість особистості, що підпорядковується завданням, змісту та характеру його діяльності та проявляється у встановленні ефективних комунікативних взаємин з суб'єктами спілкування» та визначає такі її структурні компоненти: «1) когнітивно-пізнавальний – сукупність знань, необхідних для професійної діяльності (поняття про толерантність, поняття про комунікативну толерантність та процеси, які її потребують, уявлення про своє життя та життя інших); 2) емоційно-ціннісний – сукупність стійких почуттів, що проявляються в емоційній оцінці (емоційно-ціннісне ставлення до оточуючих, чужої думки, власних думок, почуттів); 3) особистісно-діяльнісний – схильність до того чи іншого типу соціальної поведінки, основою якої є розуміння, прагнення до співробітництва, загальна спрямованість діяльності людини щодо об'єктів і явищ соціальної значущості, вибудовування шляхів досягнення власних життєвих планів» [7].

Таким чином, формування комунікативної компетентності є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх психологів у закладі вищої освіти. Важливими компонентами комунікативної компетентності практичного психолога виступають когнітивний, емоційний і поведінковий, а також сформовані культура професійного спілкування та комунікативна толерантність.

Список використаних джерел

1. Бригадир М. *Особливості підготовки майбутніх психологів.* С. 147–153 URL: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova10/subor/Brygadyr.pdf>
2. Вдович С. М., Зельман Л. Н. *Формування навичок безконфліктного професійного спілкування майбутніх фахівців сфери «людина – людина» шляхом тренінгу комунікативності. Перспективи та інновації наук (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»).* 2022. № 4 (9). С. 64–74. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/1374/1371>
3. Вдович С., Стечкевич О. *Стан підготовки майбутніх фахівців сфери «людина – людина» до безконфліктного професійного спілкування. Перспективи та інновації наук (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»).* 2022. № 2 (7). С. 209–219. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/1094/1091>
4. Марценюк М. О. *Особливості професійної та особистісної готовності психолога до професійної діяльності. Міжнародний науковий вісник.* 2014. Вип. 2 (9). С. 366–382.
5. Мудрик А. Б. *Психологічні особливості комунікативної компетентності майбутніх психологів. Сучасні проблеми практичної психології у Волинському регіоні : матеріали VIII науково-практичного семінару, м. Луцьк, 24 жовтня 2013 р. / за заг. ред. М. І. Мушкевич ; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки ; кафедра медичної психології та безпеки життєдіяльності. Луцьк : Вежа-Друк, 2013. С. 38–40.*

6. Низовець О. А. Особистісні детермінанти розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. К, 2011. 24 с.

7. Панасенко Е. Формування комунікативної толерантності в майбутніх практичних психологів: теоретико-прикладний аспект. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. 2019. Вип. 10. С. 127–140.

8. Синишина В. В. Особливості професійної підготовки майбутніх практичних психологів у контексті сучасних вимог. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019. № 63. Т. 1. С. 63–69.

9. Ханецька Т. І. Культура мовленнєвого спілкування психолога : навчальний посібник (для студентів психологічних спеціальностей). Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2010. 302 с.

10. Ханецька Т., Федоренко А. Вміння формулювати професійні висловлювання як складова комунікативно-мовленнєвої компетентності майбутнього психолога. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. 2021. Вип. 15 (60). С. 99–110.

11. Ямчук Т. Ю., Барчій М. С. Культура професійного спілкування психологів. Психологія: теорія і практика. 2018. Вип. 2 (2). С. 170–180.

УДК 37.013:62/68]:338.3

Голяд Ірина,

к.пед.н., доцент, старший науковий співробітник

Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»

Шопулко Марія,

завідувач сектору наукового та навчально-методичного забезпечення

Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»

Тропіна Марія,

аспірантка

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ІНТЕГРАЦІЯ ІНЖИНІРИНГУ В ОСВІТНЮ ГАЛУЗЬ «ТЕХНОЛОГІЇ»

Анотація. Висвітлюється важливість інтеграції інжинірингу в освітню галузь «Технології». Інжиніринг та науково-технічна творчість створюють найсприятливіші організаційні, психологічні і педагогічні передумови для розвитку творчих здібностей особистості, соціальної активності молоді, майбутніх педагогів.

Ключові слова: інжиніринг, технічна творчість, технології, критичне мислення, творчі здібності, STEM.

Holiad Iryna

PhD, Associate Professor, Senior Researcher

State Scientific Institution «Institute of Education Content Modernisation»

Shopulko Mariia

Head of the Sector of Scientific, Educational and Methodological Support

State Scientific Institution «Institute of Education Content Modernisation»

Tropina Mariia

Postgraduate

Department of Theory and Methods of Technological Education

Ukrainian State University named after Mykhailo Dragomanov

Наукове видання

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ Й НАУКИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 13

Відповідальна за випуск: Юлія Колісник-Гуменюк

Макет і комп'ютерна верстка: Софія Гуменюк

Дизайн обкладинки: Ігор Колісник

Адреса оргкомітету:

Львівський навчально-науковий центр професійної освіти

79008, вул. Кривоноса, 10

м. Львів, Україна

<http://npucenter.lviv.ua/публікації>

ISSN 2663-9718

Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи: зб. наук. праць /
[гол.ред. Ю.І. Колісник-Гуменюк]. Київ – Львів – Бережани – Ломжа, 2023. Вип. 13. 283 с.

Електронне видання

Умовн.-друк. арк. 17,0. Об'єм файлу – 3,02 МБ.